

Fenntartható múzeumok az Y generáció preferenciái mentén

Sustainable museums along the preferences of Generation Y

FEHÉR ZSUZSANNA

PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem, Marketing Intézet,
feher.zsuzsanna@ludwigmuseum.hu

ÁSVÁNYI KATALIN

PhD, Budapesti Corvinus Egyetem, Marketing Intézet, katalin.asvanyi@uni-corvinus.hu

Absztrakt

A múzeumok egyedülálló szerepet játszanak a kulturális fenntarthatóságban, mivel megőrzik közösségeik örökségét, és biztosítják a kulturális tőke felhalmozódását és átadását a jelenlegi generációktól a jövő generációkig. A múzeumok alapfunkciójára azonban további funkciók épülnek. A modern megközelítésben az oktatás is már alapvető múzeumi funkcióként jelenik meg. A posztmodern perspektíva pedig már a múzeumok fenntartható fejlődésben betöltött szerepét is hangsúlyozza. A tanulmány célja a múzeumlátogatók preferenciáinak meghatározása a múzeumok fenntarthatósági elemeinek mentén Q módszer segítségével. A vizsgálatban 24 magyar Y generációs múzeumlátogató vett részt. A fenntarthatósági elemeket 37 Q állítás mentén értékelték. A múzeumkedvelők válaszai alapján a generáció tagjai három faktor mentén különböztethetők meg: a *Tanulni vágyó*, az *Aktív látogató* és az *Érték orientált* látogatók. A három faktor a fenntarthatóság négy dimenzióját tekintve a múzeumok társadalmi szerepvállalását érintő állítások közül legtöbbszörre értékelték és teljes egyetértést mutatott abban, hogy a múzeumnak feladata a társadalom formálása, hogy akadálymentesnek kell lennie mind fizikai, mind megértési szinten, valamint fontos, hogy bevonja a látogatóit.

Kulcsszavak: fenntarthatóság, múzeum, Q-módszer, Y generáció

Köszönetnyilvánítás: Jelen tanulmány a Magyar Nemzeti Bank Kutatói Kiválósági Díj támogatásával készült.

Abstract

Museums play a unique role in cultural sustainability by preserving the heritage of their communities and ensuring the accumulation and transfer of cultural capital from current generations to future generations. However, additional functions are built on the basic function of museums. In the modern approach, education is already appearing as an essential museum function. The post-modern perspective already emphasizes the role of museums in sustainable development. This study, which used Q methodology, aimed to determine the preferences of the most and less important sustainability elements from the museum visitors' point of view. Participants of the study were 24 museum visitors of Y generation and the data were collected through 37 Q sentences. According to the differences among the preferences of museum visitors it was found that they can be distinguished along three factors: Visitors keen on learning, Active visitors and Value oriented visitors. Further studies may concentrate on more specific needs of museum visitors in the context of these issues. The topics for which most of the young museum visitors have expressed moderate or high need levels seem to reflect on museum' task to shape the society and require museums to be accessible to everyone and to engage their visitors. Museums are rather seen as a place of learning by experience and they believe that the entertainment function of a museum is essential.

Keywords: sustainability, museum, Q-methodology, Generation Y

Acknowledgments: The present publication is supported by National Bank of Hungary Research Excellence Award program.

1. Bevezetés

A múzeumok egyedülálló szerepet játszanak a kulturális fenntarthatóságban, mivel megőrzik közösségeik örökségét, és biztosítják a kulturális tőke felhalmozódását és átadását a jelenlegi generációktól a jövő generációkig. A múzeumok alapfunkciójára azonban további funkciók épülnek. A modern megközelítésben az oktatás is már alapvető múzeumi funkcióként jelenik meg. A posztmodern perspektíva pedig már a múzeumok fenntartható fejlődésben betöltött szerepét is hangsúlyozza. (POP – BORZA, 2015)

A múzeumi szakemberek és a kutatók számára is egyre inkább fontossá válik, hogy a múzeumok miként gondolkodnak és gyakorolják a fenntarthatóságot, valamint hogy a fenntarthatóság hogyan épülhet be és intézményesülhet a múzeumi gyakorlatba.

A tanulmány négy dimenzió mentén vizsgálja a múzeumok fenntarthatóságát: kulturális, társadalmi, gazdasági és környezeti. A fenntarthatóság koncepciójával összefüggésben a múzeumok általában a lehető legnagyobb kulturális, társadalmi és gazdasági hatás elérését tűzik ki célul, miközben a környezetre minimális hatást gyakorolnak (POP – BORZA, 2015).

A szakirodalomban jellemzően hagyományos kvalitatív és kvantitatív módszerekkel tárják fel a múzeum fenntarthatóságához kapcsolódó kérdésköröket. Kutatási kérdésünk megválaszolásához azonban egy eddig ezen a tématerületen nem alkalmazott módszert, a Q módszert választottunk. A múzeumlátogatók preferenciáit tártuk fel a múzeumok fenntarthatóságára vonatkozóan.

Az alábbi kutatási kérdést fogalmaztuk meg: *Melyek azok a múzeumi fenntarthatósági elemek, amelyeket az Y generáció preferál?*

A tanulmányban először megvitatjuk az irodalmat és a releváns kutatási háttérrel. Ezután bemutatjuk az empirikus vizsgálataink eredményeit. A tanulmány az elméleti és gyakorlati következtetések, a kutatási korlátok és a jövőbeli kutatási irányok azonosításával zárul.

2. Szakirodalmi áttekintés és módszertan

A 21. század turbulens gazdasági, társadalmi és politikai változásai a múzeumokat is arra ösztönzi, hogy újragondolják szerepüket és kialakítsák működésük fenntartható stratégiáit. A múzeumok nyilvános fórumokká váltak, elsődleges küldetésüket a művészetgyűjtésről a közvetítésre, a társadalom problémáival való foglalkozásra és oktatási szerepük megerősítésére helyezték át (HEDGES, 2020). A fenntartható társadalomban a kultúra társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból egyaránt fontos, ezért egyre inkább foglalkoztatja a múzeumi szakembereket és az akadémiai kutatókat, hogy a múzeumok hogyan valósíthatják meg a fenntartható működést. A kutatásaikkal igyekeznek feltárni, hogy a múzeumok esetében a fenntarthatóság miként épülhet be a múzeumi gyakorlatba (CAMPOLMI, 2013; WORTS, 2015; PENCARELLI et al., 2016; POP – BORZA, 2015; LOACH et al., 2017; VIRTO et al., 2017; HEDGES, 2021).

2.1. A múzeumok szerepe a fenntarthatóságban

A múzeumok gyűjtik, megőrzik és bemutatják a tárgyi és szellemi örökséget, valamint továbbadják az ismereteket és készségeket a jövő generációinak, ezért a kulturális fenntarthatóság alapvető eszközeinek tekinthetők. SOINI és BIRKELAND (2014) a kulturális fenntarthatóság kifejezés tudományos diskurzusát vizsgálták a kifejezést említő tudományos publikációk elemzésével. Megállapították, hogy a kulturális fenntarthatóság egy transzdiszciplináris, folyamatosan fejlődő kifejezés, mely hét narratíva köré szerveződhet: örökség, kulturális vitalitás, gazdasági életképesség, sokszínűség, lokalitás, az ökokulturális rugalmasság és az ökokulturális civilizáció. A szerzők szerint, míg ezeknek a történeteknek a nagy része összekapcsolódik a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatósággal,

az örökség és a kulturális vitalitás narratívái úgy tekinthetők, mint amelyek a fenntartható fejlődés negyedik (kulturális) oszlopát alkotják. Ez a két narratíva, amely a kulturális tőke népszerűsítésére és megőrzésére helyezi a hangsúlyt a jövő generációi számára, elengedhetetlen a múzeumok számára, így a kulturális fenntarthatóság alapvető eszközeinek tekinthetők.

VIRTO és társai (2017) szerint a múzeumok fenntarthatóságának alapelvei két fő szemponthoz kapcsolódnak:

- Mély, hosszú távú kapcsolat kiépítése a minél szélesebb közönséggel;
- A változó politikai, társadalmi, környezeti és gazdasági összefüggésekre való reagálás, és egyértelmű, hosszú távú, a társadalom elvárásait tükröző célrendszer kialakítása.

Sok szempontból itt az a lényeges kérdés, hogy hogyan kell megváltozniuk a múzeumoknak ahhoz, hogy katalizátor szerepet töltsenek be az emberiség kultúrájának előmozdításában. LOACH és társai (2017) szerint a kulturális fenntarthatóság pontosabb és átfogóbb meghatározására van szükség ahhoz, hogy javuljon a múzeumok hozzájárulása a kulturális fenntarthatósághoz, és szükség van ezen intézmények a fenntartható jövőhöz való hozzájárulásának elismerésére és megbecsülésére.

MOLDAVANOVA (2016) elismeri, hogy az intézményi túlélés önmagában is fontos, de végül nem elégséges cél az állami és nonprofit szervezetek számára. A tanulmány az intézményi fenntarthatóságot olyan kétszintű koncepcióként közelíti meg, amely magában foglalja mind az intézményi túlélést, mind a fenntarthatóság alapvető célkitűzését a generációkon át tartó hozzáférés biztosítását a kulturális értékekhez. Ez alatt azt érti, hogy az állami intézmények képesek kitartani és hosszú távon teljesíteni küldetésüket.

A múzeumok ma már olyan szakmai potenciállal rendelkeznek, amely biztosítja, hogy a fenntartható fejlődés értékes és példamutató szereplőivé váljanak (GUSTAFSSON - IJLA, 2017). A fenntarthatóság alapvetően három pillérré épül: gazdaság, társadalom és környezet, így a szakirodalomban a múzeumokra vonatkozóan is számos szerző ezt a három pillért alapul véve értelmezi a fenntarthatóság kérdését (WICKHAM - LEHMAN, 2015; MERRIMAN, 2008), azonban egyre több tanulmány (LAMBERT et al., 2014) mutat rá egy negyedik pillér fontosságára, a kulturális fenntarthatóság kérdéskörére a múzeumok esetében.

POP és BORZA (2015) a múzeum fenntarthatóságát befolyásoló tényezőket és azok mérhetőségét tárta fel, melyben az alábbiak szerint értelmezte a négy pillért a múzeumokra vonatkozóan:

- Környezeti fenntarthatóság: az erőforrások hatékony felhasználása
- Társadalmi fenntarthatóság: a közösségek bevonása
- Kulturális fenntarthatóság: a gyűjtemények őrzése és minőségének fenntartása
- Gazdasági fenntarthatóság: a kiegyensúlyozott és diverz költségvetés

POP és BORZA (2015) modelljét alapul véve a kutatás a négy fenntarthatósági pillér mentén vizsgálja a múzeumok fenntarthatósági szerepkörével kapcsolatos látogatói preferenciákat.

2.2. Fenntarthatósági pillérek értelmezése a szakirodalom alapján

A szakirodalom alapján a négy pillér mentén azonosítottuk a múzeumok fenntarthatósági elemeit (1. táblázat). A környezeti fenntarthatóság esetében jól kirajzolódik, hogy érdemes külön választani a múzeum épületének, működésének és alapvető funkciójának szempontjából, hogy miben tud környezetileg fenntartható lépéseket tenni. A társadalmi fenntarthatóságnak négy fő fókuszát azonosítottuk: a társadalmi felelősségvállalás, mely az alapja az egésznek, a társadalom minden csoportjának elérése, a múzeum, mint közösségi tér, és az edukációs szerep. A múzeumok gazdasági fenntarthatóságát leginkább a finanszírozás oldaláról fogja meg a szakirodalom, de fontos ezt kiegészíteni a piacon betöltött szerepével, valamint az innováció és a technológia is sokat lendít ennek a pillérnek az erősítésében. A kulturális fenntarthatóságot három funkció szerint különítettük el, egyrészt a gyűjtemények fenntartható kezelése, másrészt a minőség megtartása, valamint a művészet tartalmának felelőssége.

1. táblázat

A múzeumok fenntarthatósági pilléreinek elemei a szakirodalom alapján

A fenntarthatósági elemek	Szerzők
<i>KÖRNYEZETI</i>	
Erőforrások elosztása és felhasználása	WICKHAM - LEHMAN, 2015
megújuló energiaforrások használata, a vízfelhasználás, a hulladékgyűjtés, a szennykezeltetés, gépjármű gazdálkodás, vagy magának az épületnek az egyéb ökomegoldásai	STERRETT - PIANTAVIGNA, 2018
környezetvédelem témaköre kiállításokon	AGUAYO et al., 2020
a megőrzés ösztönzése, a szennyezés tudatosságának növelése, a természet sokféleségének értékelése és védelmére, a termékek hatékony felhasználása és a hulladék minimalizálása	ARROYO et al., 2016
<i>TÁRSADALMI</i>	
CSR tevékenységek, mint a közösségfejlesztés, befogadás - bevonódás, társadalmi és tanulási tevékenységek összehangolása	JUST, 2014
partnernek lenni a társadalom fejlődésében, a társadalmunk minden csoportjának elérése, és különböző célcsoportok differenciált érzékenyítése, társadalmi platform, amely katalizátorként hat a közösségek fejlődésére	TUDORICU - CRACIUN, 2017
múzeumok, mint közösségi terek, új közösségi központokként	JUNG, 2011
érzelmi és intellektuálisan vonzzák be az embereket, és társadalmi élményeket biztosítanak	CAMPOLMI, 2013
az emberek életének javítása, a közösségek létrehozása vagy megerősítése, a bűnözés csökkentése és a társadalmilag befogadó társadalom létrehozása közösségi szinten	BELFIORE - BENNETT, 2007, AZMAT et al., 2018
<i>GAZDASÁGI</i>	
múzeumok pénzügyi fenntarthatóságának összetevői az állami finanszírozás, adománygyűjtés, saját bevétel, egyéb jövedelemforrásokból tevődik össze, és fontos része az önkéntesek és az önkéntes órák száma	EPPICH - GRINDA, 2019
múzeumok kulturális vonzerő	TRINH - LAM, 2016
kulcsfontosságú partnerei és szereplői lettek az örökség- és kulturális turizmusnak, valamint a kreatív és innovatív iparágaknak	GUSTAFSSON - IJLA, 2017
hozzájárulnak a jólét megteremtéséhez, a munkahelyteremtéshez és a foglalkoztatáshoz innováció, kreativitás és problémamegoldás révén a regionális és helyi gazdaságok számára	LINDQUIST, 2012
integrált piaciorientált megközelítés	CAMARERO - GARRIDO, 2008
innováció	VIRTO et al., 2017
technológia	TZOUGANATOU, 2018; GUSTAFSSON - IJLA, 2017
<i>KULTURÁLIS</i>	
a tárgyi és immateriális örökség, a művészi produkció, valamint a különféle társadalmi csoportok, közösségek és nemzetek tudásának és készségeinek figyelembevétele, megőrzése és bemutatása	LAMBERT et al., 2014
demokratikus világnézetek terjesztése	CAMPOLMI, 2013
megfelel a közösség kulturális igényeinek, látogatók ízlésének és preferenciáinak meghatározása	GUSTAFSSON - IJLA, 2017
látogató aktív interpretátori szerepükben	LAMBERT, 2010

Forrás: Saját szerkesztés

2.3. A kutatás módszertana

A kutatáshoz a Q-módszertant választottuk, mely feltáró jellegű elemzésre ad lehetőséget. A módszer segítségével egy-egy (gyakran komplex vagy megosztó) kérdésben megmutatja, milyen véleménycsoportokból tevődik össze a sokaság. A fenntartható múzeum elemeit négy pillér mentén vizsgáljuk, a szakirodalomra alapozva összesen 37 állítást fogalmaztunk meg.

A kiválasztott állításokból készül a Q-minta, amit eredetileg kinyomtatva kapnak meg a résztvevők, és -3 és +3 érték skálán osztályozniuk kell, de jelen kutatásomat a pandémiás helyzetre való tekintettel online végeztük, így a kártyakészletet egy excell táblázat helyettesítette. Az előzetes pilot vizsgálatok igazolták, hogy a kutatás online formában is ugyanolyan minőségben elvégezhető (GULÁCSI et al., 2011). A kitöltött Q-mintán a PQMethod számítógépes program segítségével faktorelemzést végeztünk, hogy feltárjuk a tipikus véleménycsoportokat.

A mintában az Y generáció véleményét vizsgáltuk Az Y generáció egy új típusú nemzedék, jellemzően az 1980 és 1995 között születetteket soroljuk ide. Ők képviselik a jövő múzeumlátogatóinak nagy részét, valamint társadalmilag érintettek és jellemzően tudatában vannak a globális fenntarthatósági problémáknak (NAYYAR, 2001) és a környezeti hatásokkal is tisztában vannak (WILLIAMS - TURNBULL, 2015). Célzott és elméleti mintavételezést alkalmaztunk. A mintába kerülés feltétele volt, hogy a válaszadó munkaviszonyban lévő

felsőfokú végzettséggel rendelkező, múzeumokat kedvelő, és kultúra iránt fogékony fiatal legyen. Összesen 28 válasz érkezett ezek közül 24 volt értékelhető.

3. Eredmények

Az adatok elemzéséhez a PQMethod 2.35 szoftvert használtuk. A Q-módszernél a faktorelemzés eredményeként az egyes válaszadók kerülnek az egyes faktorokba a preferencia sorrendjük alapján. Az adott faktoron nagy faktorsúllyal szereplő válaszadókról elmondható, hogy Q-rendezésük hasonló volt (illetve Q-rendezésük különbözött a többi faktorhoz tartozó válaszadókétól), azaz nagyjából egy véleményen vannak az adott kérdéssel kapcsolatban, ugyanahhoz a „véleménycsaládnak” tartoznak. A különböző faktorokhoz tartozó egyének tehát különböző véleménycsoportokat testesítenek meg. Általában azokat az állításokat tartják jellemzőnek az adott faktorra, amelyek esetén Z abszolút értéke nagyobb 1-nél (VAN EXEL – DE GRAAF, 2005).

Az egyéni preferencia sorrendek alapján az Y generációhoz tartozó múzeumkedvelők véleménye szerint a módszer 8 faktort hozott létre, melyből a VARIMAX rotálás után három faktort hagytunk meg, mivel akkor is a faktorok még a variancia 70 %-át magyarázták, mely eleget tesz a szükséges 60%-os varianciaszint feltételének. Az egyes faktorokban a válaszadók eloszlása nem egyenletes (5 fő, 10 fő, 9 fő).

3.1. A véleménycsoportok jellemzése

Faktor 1: A tanulni vágyó látogató

Ebbe a faktorba tartozik a vizsgált mintából a legkevesebb válaszadó, ők a múzeumok szűkebb célközönsége, akik a múzeumokra elsősorban, mint a tudásátadás fontos helyszíneire tekintenek. Vélemény preferenciáik vizsgálatakor kirajzolódik, hogy a fenntarthatóság társadalmi dimenziója mentén közelítik meg a fenntartható múzeum fogalmát. A múzeumot társadalmi intézménynek tekintik, fontosnak tartják és egyetértnek abban, hogy legyen mindenki számára hozzáférhető mind fizikai, mind megértési szinten, hiszen a múzeumnak fontos szerepe van a társadalom formálásában, és úgy gondolják, hogy a múzeum azoknak van, akik tanulni szeretnének, ezért fontos, hogy magas szakmai minőséget képviseljenek, még akkor is, ha ez a közérthetőség rovására megy. A fenntarthatóság gazdasági dimenziója tekintetében úgy gondolják, hogy a múzeumok számára leginkább az biztosítja a kiegyensúlyozott és fenntartható működést, hogy a kulturális turizmus fontos szereplői, ezért is alapvető elvárás részükről, hogy a múzeumok a kulturális feladatuk teljesítésekor fenntartható módon kezeljék a gyűjteményüket, és megőrizték a jövő generációi számára. A környezeti dimenziót érintő állítások közül egyetértettek abban, hogy a múzeumok használhatnak nyomtatott információs anyagokat is, nem gondolják azt, hogy a múzeumoknak úgy kellene környezettudatosnak lenniük, hogy csak digitális formában jelentetik meg a kiadványaikat.

Faktor 2: Az aktív látogató

Ebbe a faktorba tartozik a legtöbb válaszadó, ők a látogatóknak egy olyan szélesebb célközönségét képviselik, akik a múzeumokra, mint a közönségükkel aktív kapcsolatot tartó, élményszerű tudásátadás helyszíneire tekintenek. Ők azok, akik a múzeumokba azért járnak, mert a kulturális kínálatukon keresztül szeretnének élményszerűen tanulni, és mivel a múzeumot alapvetően társadalmi intézménynek tartják ezért elvárják, hogy kiállításain és programjaikon keresztül reagáljanak a társadalmi jelenségekre is. Fontos számukra, hogy a múzeum kezelje fenntartható módon a gyűjteményét, és őrizze meg az utókor számára. A fenntarthatóság kritériumrendszerében az innovatív szemléletet várják el, és kiemelten fontosnak tartják, hogy a múzeumoknak törekedniük kell arra, hogy lépést tartsanak a korrallal.

Faktor 3. Az értékorientált látogató

Ebbe a faktorba közel azonos számú válaszadó került, mint a véleménypreferenciái alapján aktív látogatóként jellemzett második faktorba. A faktor tagjai a múzeumok kulturális és társadalmi feladatait emelték ki, számukra a múzeum legfontosabb feladata, hogy a gyűjteményét kezelje fenntartható módon, valamint, hogy a megvalósuló kiállításain és programjain keresztül hasson a társadalom tagjaira és formálja a szemléletüket. A két feladat mellett abban is egyetértettek és magasra értékelték, hogy a múzeum gondoskodjon a saját dolgozóinak a folyamatos képzéséről is. Alapvetően elvárják, hogy a múzeum legyen innovatív és akadálymentes mind fizikai mind megértési szinten, valamint reagáljon a társadalmi jelenségekre. A faktor válaszadói számára a fenntartható múzeum keretrendszerében a múzeum gyűjteménye, a múzeumban dolgozó szakemberek szellemi teljesítménye és a látogatók bevonása egyaránt fontos értéknek jelenik meg. A gazdasági fenntarthatóság szempontjából, fontosnak tartják, és egyetértenek abban, hogy a múzeumok ne legyenek profitorientáltak, és szerepüket a kulturális turizmuson belül erősítsék. A környezeti kérdéseket a másik két faktorhoz hasonlóan ők sem kezelték prioritásként, és úgy gondolják, hogy a múzeum ezen a téren esetleg azzal járulhat hozzá a környezetvédelemhez, hogy megújuló energiaforrásokat használ, illetve környezetvédelemhez kapcsolódó foglalkozásokat tart.

3.2. A véleménycsoportok közötti hasonlóságok

A 3 faktor a fenntarthatóság négy dimenzióját tekintve a múzeumok társadalmi szerepvállalását érintő állítások közül legtöbbször értékelték és teljes egyetértést mutatott abban, hogy a múzeumnak feladata a társadalom formálása, és akadálymentesnek kell lennie mind fizikai, mind megértési szinten, valamint fontos, hogy bevonja a látogatóit. A múzeumokra inkább úgy tekintenek, hogy ott élményeket lehet szerezni, és szerintük a múzeum szórakozási funkciója elengedhetetlen. A múzeum kulturális feladatai közül a gyűjtemény fenntartható módon való kezelését és megőrzését tartják fontosnak, a gazdasági dimenzióban pedig a múzeum kulturális turizmusban elfoglalt szerepét emelik ki. A környezeti kérdésekben abban értenek egyet, hogy a múzeum befolyásolja a látogatók környezettudatosságát. Nagy egyetértés van a faktor tagjai között a környezeti kérdésekben, bár alacsonyabb értékeket mentén, jelezve ezzel, hogy a múzeumok esetében a környezeti dimenziót érintő kérdések kevésbé élveznek prioritást az Y generáció számára.

3.3. A véleménycsoportok közötti különbségek

A faktorok közötti különbségek rámutatnak arra, hogy melyek azok a pontok, amelyekben a legélesebben elkülönülnek egymástól a véleménycsoportok. Az első és a második faktor közül az első faktor sokkal fontosabbnak tartotta, hogy a múzeum kezelje fenntartható módon a gyűjteményét, legyen innovatív, és a múzeumi oktatás legyen élményszerű és szerintük az is fontos állítás, hogy a múzeum a kulturális turizmus fontos része. A második faktor viszont sokkal inkább azzal értett egyet, hogy a múzeumnak nem feltétlenül van szüksége aktív közösségre, és a múzeum inkább szórakozási funkciót töltsön be.

Az első és harmadik faktor tagjai is sok mindennel kapcsolatban teljesen másképpen gondolkodnak. A legélesebb ellentét közöttük a kulturális dimenzió mentén alakult ki, ami a múzeum gyűjteményének fenntartható módon történő kezelésének megítélésében volt, az első faktor ezt sokkal fontosabbnak tartotta, mint a második faktor. Ugyanígy az első faktor tagjai jobban preferálták azt az állítást is, hogy a múzeumnak fontos szerepe van a társadalom formálásában, mivel társadalmi intézmény és fontos, hogy reagáljon a társadalmi jelenségekre, valamint legyen innovatív.

A második és a harmadik faktor közötti eltérés is a kulturális dimenzió mentén körvonalazódott: a múzeum gyűjteményének fenntartható módon történő kezelését a második faktor fontosabbnak tartotta, mint a harmadik faktor. A második faktor abban is eltért a harmadiktól,

hogy szerintük a múzeumnak fontos feladata a társadalom formálása és az érzékenyítés, a társadalmi jelenségekre való reflektálás és ők azok, akik szerint fontos, hogy a múzeumfolyamatosan képezze a dolgozóit, és működjön környezettudatosan.

4. Következtetések és javaslatok

Az Y generációhoz tartozó múzeumkedvelők három faktor mentén különböztethetők meg: a *Tanulni vágyó*, az *Aktív látogató* és az *Érték orientált látogatók*.

A *tanulni vágyó látogató* véleménypreferenciáinak sorrendje mutatja, hogy a fenntartható múzeumot a fenntarthatóság társadalmi és gazdasági dimenziója mentén képzelik el, és a múzeumokra, mint a tudásbővítés és tanulás helyszíneire gondolnak, az *aktív látogatói* csoporttal kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a múzeumoktól elvárják, hogy élményt nyújtsanak, legyenek innovatívak és működjenek együtt a közösségekkel. Az *értékorientált* faktor tagjai a múzeumok kulturális és társadalmi feladatait preferálják leginkább és számukra a múzeum legfontosabb feladata, hogy a gyűjteményét kezelje fenntartható módon, valamint, a megvalósuló kiállításain és programjain keresztül hasson a társadalom tagjaira és formálja a szemléletüket.

Kutatásunk alapján megállapítható, hogy az Y generáció tagjainak egy része (1. faktor) a múzeumokra a 21. században már úgy tekint, mint amelyek elsősorban a fenntarthatóság kulturális és társadalmi dimenziói mentén működnek és ezen keresztül formálják a társadalom értékfelfogását. Másrészt (2. faktor) számukra a múzeumok olyan helyszínek, ahol megvalósulhat az élményszerű tanulás és közösségi találkozóhelyekké válnak. Harmadrészt (3. faktor) véleményük szerint a múzeumokba azok járnak, akik tanulni szeretnének, ezért fontos, hogy magas szakmai minőséget képviseljenek, még akkor is, ha ez a közérthetőség rovására megy.

A három faktor preferenciavizsgálatakor érdemes foglalkoznunk azokkal az állításokkal is, amelyek mentén bár nem alakult ki konszenzus, de nem is értékelik azt nagyon eltérően. Ezek azok a területek, amelyeket legkönnyebben lehet közelíteni egymáshoz, és ami mentén a múzeumok számára megfogalmazhatunk további javaslatokat. A kutatás két fontos területre mutatott rá: az egyik a fenntarthatóság gazdasági dimenzióját érinti, ezen belül a múzeum profitorientáltsága és az állandó nyitva tartás szükségességének a kérdése, a másik pedig társadalmi dimenzióhoz kapcsolódik és ezen belül két állításhoz: a látogatók érzékenyítése a társadalmi problémák iránt és az élményszerű oktatás. A múzeumok egyik nagy dilemmája, hogy alapvetően non-profit intézményként működnek miközben olyan szolgáltatásokat is nyújtanak, amelyek kereskedelmi tevékenységnek minősülnek és bevételi forrásként szolgálnak. Ezek egyrésztől már olyan látogatói elvárások, amelyeknek eleget kell tenniük a 21. században, másrésztől pedig a múzeumok fenntartható gazdasági működését segíthetik. A másik kérdés, amelynek megítélésében szintén fontos megismerni a látogatói véleményeket az állandó nyitva tartás. A múzeumok folyamatos nyitva tartása nagyon sok esetben komoly költségekkel jár, miközben a látogatottsági adatok azt mutatják, hogy vannak olyan időszakok, amiket a látogatók jobban preferálnak és vannak kevésbé népszerű időszakok. A múzeumoknak érdemes új alapokra helyezni az állandó hozzáférhetőségük kérdését a fenntarthatóság elvei mentén. A társadalmi dimenzióban felmerülő érzékenyítés a társadalmi problémák iránt és az élményszerű oktatás kérdése úgy tűnik, mintha a két véglet lenne, de valójában nagyon jól meghatározzák a múzeumok szerepét, egyszerre érzékenyítenek és nyújtanak élményt. A múzeumokban szakemberek dolgoznak, akiknek ez a fő feladatuk, és ezért nagyon fontos, hogy fokozottan figyeljenek a látogatói elvárásokra, legyenek innovatívak, és tartsanak lépést a korról, hogy beteljesíthessék a küldetésüket.

Tanulmányunk a múzeumok fenntarthatóságának kutatásához négy ponton járul hozzá. Először is a kutatás szisztematikusan vizsgálja a fenntartható múzeumok kritériumait és követelményeit. Rámutat arra, hogy a múzeumok elsődleges feladata a gyűjtemények megőrzése, ezért a kulturális fenntarthatóságra kell törekedniük prioritásként. Másodszor, a kutatás betekintést nyújt az Y generáció véleménypreferenciái közötti különbségekbe és hasonlóságokba és ezzel hozzájárul a múzeumok fenntarthatóságának mélyebb megismeréséhez a jövő múzeumlátogatói szemszögéből. Harmadszor, a kutatás kiegészíti a fenntartható múzeumokkal kapcsolatos empirikus szakirodalmat, és hozzájárul a fenntartható múzeumok elméleti hátterének bővítéséhez. A múzeumoknak arra kell törekedniük, hogy ennek érdekében hatékonyan szolgálják a körülöttük lévő közösségeket, fel kell tárnuk szükségleteiket. Ez alatt elismert és elvárt elvárásait értjük, és azokat is, amelyek a különböző körülmények miatt még nem merülnek fel, de jelentősen hozzájárulnának életminőségük javításához. A múzeumvezetésnek támogatnia és ösztönöznie kell a kutatásokat, hogy többet tudjanak meg meglévő és potenciális látogatóikról. Végül a Q-módszer segítségével feltárásra kerülnek azok a tendenciák, amelyek a véleménycsoportok elköteleződését és működési mechanizmusát jellemzik. A kutatás rámutat a jelenleg érvényben lévő állapotokra, de körvonalazza a jövőbeni kívánatos és lehetséges alternatívákat is.

5. Összefoglalás

A fenntartható múzeumi gyakorlatok kialakításának érdekében preferencia vizsgálatot végeztünk Q módszer segítségével, ezáltal feltártuk a múzeumlátogatók témához való hozzáállását. Tanulmányunk célja a fenntartható múzeumok leginkább és legkevésbé preferált elemeinek azonosítása az Y generáció preferenciája mentén. Fő kutatási kérdésünk, hogy *melyek azok a múzeumi fenntarthatósági elemek, amelyeket az Y generáció preferál.* A tanulmányban feltárt különböző eredmények azt jelzik, hogy a Q módszertan alkalmasnak bizonyult ezen kutatási kérdés megválaszolására. Az eredménye rávilágítanak a területtel kapcsolatos egyéb vizsgálatokra.

A további kutatások során a fiatal múzeumlátogatók specifikusabb igényeire is érdemes koncentrálni e kérdések összefüggésében. A további vizsgálatok során mélyreható eredményeket lehet szerezni a releváns fenntartható elemek szükségleteivel kapcsolatos kvalitatív kutatások elvégzésével. Kutatásunkban az Y generációhoz tartozó múzeumkedvelőket vizsgáltuk a továbbiakban érdemes lenne megvizsgálni, hogy a többi generáció hogyan vélekedik a fenntartható múzeum kérdéséről, és összehasonlítani a generációk közötti egyezőségeket és különbségeket. Kutatásunkat online végeztük, így érdemes lenne még egy kisebb mintával személyes beszélgetés keretében is elvégezni a kutatást, és feltárni, hogy az egyes preferenciák mögött milyen indokok vannak.

6. Irodalomjegyzék

- Aguayo, C. – Eames, C. – Cochrane, T. (2020): A Framework for Mixed Reality Free-Choice, Self-Determined Learning. *Research in Learning Technology*. 28, 2347.
- Arroyo, P. – Tommelein, I.D. – Ballard, G. – Rumsey, P. (2016): Choosing by advantages: A case study for selecting an HVAC system for a net zero energy museum. *Energy and Buildings*. 111, 26-36.
- Azmat, F. – Ferdous, A. – Rentschler, R. – Winston, E. (2018): Arts-based initiatives in museums: Creating value for sustainable development. *Journal of Business Research*. 85, 386–395.
- Belfiore, E. – Bennett, O. (2007): Rethinking the social impacts of the arts. *International Journal of Cultural Policy*. 13, 135–151.

- Camarero, C. – Garrido, M. J. (2008): The role of technological and organizational innovation in the relation between market orientation and performance in cultural organizations. *European Journal of Innovation Management*. 11(3), 413-434.
- Campolmi, I. (2013): What is Sustainability in Modern Art Museums? *Archétypy Art Museums and Shifting Paradigms of Knowledge. The International Journal of the Inclusive Museum*. 6(1), 13-24.
- Eppich R., – Grinda J.L.G. (2019): Sustainable financial management of tangible cultural heritage sites. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*. 9(3), 282-299.
- Gustafsson, Ch. – Iijla, A. (2017): Museums – A Catalyst for Sustainable Economic Development in Sweden. *International Journal of Innovative Development & Policy Studies*. 5(2), 1-14.
- Gulácsi L. – Hajdu O. – Péntek M. (2011): Gyakorló orvosok egészségnyereség társadalmi elosztásával kapcsolatos attitűdje – a Q-vizsgálat. *Statisztikai Szemle* 9, 980–1006.
- Hedges, E. (2021): Actions for the future: determining sustainability efforts in practice in Arizona museums. *Museum Management and Curatorship*. 36, 82-103.
- Jung, Y. (2011): The art museum ecosystem: a new alternative model. *Museum Management and Curatorship*. 26(4), 321-338
- Just, F. (2014): CSR and Museums. Social responsibility and its many faces at museums, intercom. Taipei Symposium 122-135. URL: <http://www.intercom2014-taipei.cam.org.tw/upload/files/3-Just.pdf>
- Lambert, T. S. (2010): Re-conceptualizing Museum Audiences: Power, Activity, Responsibility. *Visitor Studies*. 13(2), 130-144.
- Lambert, T. S. – Boukas, N. – Yerali, M. C. (2014): Museums and cultural sustainability: stakeholders, forces, and cultural policies. *International Journal of Cultural Policy*. 20(5), 566-587.
- Lindqvist K (2012): Museum finances: challenges beyond economic crises. *Museum Management and Curatorship*. 27(1), 1-15.
- Loach, K. – Rowley, J. – Griffiths, J. (2017): Cultural sustainability as a strategy for the survival of museums and libraries. *International Journal of Cultural Policy*. 23(2), 186-198.
- Merriman, N. (2008): Museum collections and sustainability. *Cultural Trends*. 17(1), 3-21.
- Moldavanova, A. (2016): Two Narratives of Intergenerational Sustainability: A Framework for Sustainable Thinking. *The American Review of Public Administration*. 46(5), 526-545.
- Nayyar, S. (2001): Inside the mind of Gen Y. *American Demographics*, 23(9), 6.
- Pencarelli, T. – Cerquetti, M., – Splendiani, S. (2016): The sustainable management of museums: an Italian perspective. *Tourism and Hospitality Management*. 22(1), 29-46.
- Pop, I.J. – Borza, A. (2015): Factors Influencing Museum Sustainability and Indicators for Museum Sustainability Measurement. *Sustainability*. 8(1), 1-22.
- Soini, K., - Birkeland, I. (2014): Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum*. 51, 213-223.
- Sterrett J., – Piantavigna, R. (2018): Building an Environmentally Sustainable San Francisco Museum of Modern Art, 2018. *Studies in Conservation*. 63(1), 242-250.
- Trinh, G., - Lam, D. (2016): Understanding the attendance at cultural venues and events with stochastic preference models. *Journal of Business Research*. 69, 3538–3544.
- Tudoricu, A. D. – Crăciun, A. (2017): The challenges of the 21st-century museum: dealing with sophisticated visitors in a sophisticated world. *International Journal of Scientific Management and Tourism*. 3-4, 61-73.
- Tzouganatou, A. (2018): Can Heritage Bots Thrive? Toward Future Engagement in Cultural Heritage. *Advances in Archaeological Practice*. 6(4), 377-383.
- Van Exel, N.J.A. – de Graaf, Gjalte. (2005): Q methodology: A sneak preview.

- Virto, N. R. – López, M.F.B. – Martín, S.S. (2017): How can European museums reach sustainability? *Tourism review*. 72(3), 303-318.
- Wickham, M. - Lehman, K. (2015): Communicating sustainability priorities in the museum sector. *Journal of Sustainable Tourism*. 23(7), 1011-1028.
- Williams, S. – Turnbull, S. (2015): Developing the next generation of globally responsible leaders generation y perspectives and the implications for green HRD. *Advances in Developing Human Resources*, 17(4), 504-521.
- Worts, D. (2016): Museums: Fostering a culture of ‘flourishing, *Curator: The Museum Journal*. 59(3), 209-218.